

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

ГОРОВА СВІТЛАНА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 004:316.77]:[02:316.32-043.83-05]

**РОЗВИТОК ОСОБИ В ПРОЦЕСІ СУСПІЛЬНОЇ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ І
ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНИХ ФУНКЦІЙ БІБЛІОТЕК**

27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук із соціальних комунікацій

Київ – 2020

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису
Робота виконана в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського,
Національна академія наук України

Науковий консультант : доктор філософських наук, професор, академік НАН України
Онищенко Олексій Семенович, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Інститут архівознавства, головний науковий співробітник відділу історії академічної науки

Офіційні Опоненти : доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник

Воскобойнікова-Гузєва Олена Вікторівна, Київський університет імені Бориса Грінченка, завідувач кафедри бібліотекознавства та інформології

доктор наук із соціальних комунікацій, професор

Кунанець Наталія Едуардівна, Національний університет «Львівська політехніка», Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій, професор кафедри інформаційних систем та мереж

доктор філологічних наук, професор

Холод Олександр Михайлович, «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», завідувач кафедри журналістики, академік Міжнародної академії наук педагогічної освіти

Захист відбудеться « 25 » березня 2021 р. о 12.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського за адресою : 03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3.

З дисертацією можна ознайомитися в читальному залі бібліотекознавчої літератури Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського за адресою : 03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3.

Автореферат розіслано « » 2021 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради,
кандидат наук із соціальних комунікацій

Л. А. Литвинова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інформаційні процеси останніх десятиріч, пов'язані з масовою комп'ютеризацією всіх сфер суспільного життя, розвитком електронних інформаційних технологій, здійснюють зростаючий вплив на сучасну людину, її соціально-психологічну сферу та соціокультурне оточення. При цьому розвиток глобальної інформатизації об'єктивно проявляється в активізації бібліотечної сфери, забезпечує доступ все більш широкій аудиторії людей до наявних у розпорядженні суспільства інформаційних ресурсів. Цей процес створює умови також до інфотворення у сфері електронних ресурсів, розвитку міжособистісного спілкування, сприяє зростаючому самовиявленню індивідуальності в інформаційній сфері в порівнянні з будь-якими раніше відомими періодами в її існуванні.

Важливою особливістю нинішнього етапу інформаційного суспільства є стрімке зростання виробництва нової суспільно значущої, насамперед наукової інформації. При цьому відбувається розвиток системи соціальних інформаційних комунікацій і зростання їхнього впливу на всі сфери діяльності сучасних людей. Швидкозростаючі обсяги інформаційних ресурсів, що використовуються у функціонуванні суспільства, обумовлюють збільшення раніше непомітного інформаційного тиску на людську свідомість. При цьому особа реагує на потребу зменшення цього тиску в різний спосіб : вдосконалює комп'ютерні технології, розробляє програмне устаткування для оптимізації пошуку, структурування, ефективного використання інформації, розвиває гігієну роботи в інформаційній сфері та ін. У цих умовах, при поки що незбалансованих суспільних і особистісних інтересах в середовищі інформаційних користувачів, все відчутнішими стають також і негативні впливи стрімко зростаючої інфосфери на здоров'я людей, відбувається підміна у свідомості окремих членів суспільства реальної дійсності віртуальним світом, що може сприяти прояву антисоціальної поведінки особи.

В той же час не досить активні темпи включення в сучасні інформаційні процеси вітчизняної бібліотечної системи в останні десятиріччя значною мірою обумовлюються суттєвим її недофінансуванням. Це призводить до відставання у впровадженні електронних інформаційних технологій, що мають сприяти розвитку соціокомунікаційних функцій обслуговування користувачів електронною інформацією. У такій ситуації значне число користувачів електронними ресурсами ще не одержує вичерпного асортименту необхідних послуг. Чимало

бібліотечних установ ще недостатньо пристосовані до процесу трансформації традиційного читача в користувача електронними ресурсами, до його запитів у сучасних інформаційних обмінах. При цьому вже наявний досвід розвитку інформаційних процесів у сучасних умовах свідчить про те, що зростаюче інформаційне навантаження на свідомість індивідуальності може успішно амортизуватися розвитком активної діяльності бібліотек.

Зростаюче значення бібліотек, як базових центрів інформаційної діяльності, насамперед набуває значення у сфері наукової та науково-прикладної діяльності. Спеціалізовані провідні наукові та галузеві бібліотеки сьогодні у все більшій мірі виконують роль національних науково-інформаційних та інформаційно-аналітичних центрів у галузі організації та активізації використання інформаційних ресурсів суспільства. Вони сприяють підвищенню ефективності використання наукової інформації. У той же час вони знижують навантаження на свідомість дослідників масивів малозначимої інформації, продукованої малокваліфікованими учасниками інформаційних обмінів, що активізувалися недавно в рамках суспільної інформатизації.

Слід також зазначити, що сучасні бібліотеки у своїх фондах зберігають безцінні для національного розвитку суверенні інформаційні ресурси. Розкриття цих ресурсів у національному інформаційному просторі набуває особливого значення в умовах сучасної глобалізації. Ці ресурси мають ефективно використовуватись як орієнтири у новому інформотворенні в інтересах розвитку українського суспільства.

В умовах сучасної інформатизації зростаючого значення набуває розвиток процесу впровадження електронних інформаційних технологій, вивчення його впливу на особу в сучасному суспільстві, на її світогляд. Дослідження даного процесу є важливим фактором самовиявлення особи в новому суспільстві. Тому аналіз особливостей прояву системи «особа – комп'ютер – бібліотека», що виникають у процесі інформатизації, дає новий і дуже актуальний матеріал для узагальнення та розвитку теорії соціальних комунікацій. Воно також відкриває нові перспективи розвитку, усвідомлення процесу трансформації функцій сучасних бібліотек, напрямів, форм та змісту їх реалізації. Розгляд цих особливостей розвитку сучасної інфосфери є важливим для вдосконалення суспільних механізмів керування інформаційними процесами, підвищення ефективності функціонування особи в цій інфосфері.

Найявний досвід НБУВ та ряду інших наукових, галузевих, а також провідних обласних бібліотек свідчить про те, що бібліотечна сфера за рахунок можливостей розвитку своїх соціокомунікаційних функцій здатна активно впливати на механізм адаптації людини до нової електронної реальності. Вона може успішно сприяти розвитку в цих напрямках інформаційно-аналітичної діяльності та розвивати різновиди дистанційних форм обслуговування особикористувача, інтерактивного спілкування, активізувати використання інформаційних ресурсів у загальносуспільному вимірі. Активізація бібліотечної сфери в інформаційних процесах сучасності має також спиратися на широке впровадження в практику діяльності національних бібліотек інформаційно-аналітичного напрямку розкриття змісту фондів та створюваних електронних ресурсів, розширення уявлень у користувача про суспільний інформаційний ресурс.

Таким чином, проблема формування особи та її участі в інформаційно-комунікаційній діяльності суспільства в пропонованій постановці теми дисертації розвиває теорію сучасного бібліотекознавства та тісно пов'язується з розвитком теорії еволюції соціальних комунікацій в цілому. Дослідження в даному напрямі обґрунтовує зростаюче значення бібліотек в організації управління як традиційними, так і електронними ресурсами, аналізує нові форми підвищення ефективності інформаційного обслуговування користувачів бібліотеками – інформаційними центрами. Це сприяє зниженню тиску в сфері інформаційних обмінів на свідомість особи, підвищенню ефективності використання інформації у загальносуспільному масштабі. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек дозволяє зняти протиріччя кількості і якості, зростаючих електронних інформаційних масивів і використання якісної інформації, зменшує гостроту подолання проблем адаптації особистості до інформаційних процесів сучасності, пом'якшує негативні чинники її інтеграції в інформаційні процеси сучасності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснювалось у рамках науково-дослідної роботи Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського і пов'язане з реалізацією тем «Оптимізація інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек в умовах інтенсифікації інформаційних обмінів» (2013–2015 рр. 0113 U000098); «Шляхи підвищення ефективності функціонування соціальних інформаційних комунікацій в умовах посилення глобальних інформаційних впливів» (2016–2018 рр. 0116 U000200); «Бібліотеки у формуванні інформаційного ресурсу стратегічних комунікацій українського суспільства» (2019–2021 рр. 0119U00000).

Мета та завдання дослідження.

Метою дисертаційного дослідження є виявлення тенденцій впливу зростаючих масивів інформації, що формуються глобальною інформатизацією на суспільні орієнтири та формування особи, з'ясування механізмів підвищення ефективного створення та використання ресурсів бібліотек в інтересах особи як користувача інформаційних ресурсів та перспектив підвищення значимості в цьому процесі інформаційно-аналітичної функції бібліотек.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання* :

- визначення методологічних засад наукового дослідження проблеми розвитку особи інформаційного суспільства та ролі комунікаційних аспектів бібліотечної інформаційно-аналітичної діяльності у її формуванні;
- з'ясування ступеня досліджуваності проблеми формування особи під впливом інформаційного розвитку суспільства;
- виявлення соціально-інформаційних чинників глобалізації сучасного суспільства, встановлення їх позитивного та негативного впливу на формування особи;
- вивчення адаптаційних проблем особи в умовах розвитку електронного середовища глобалізації;
- дослідження глобальних тенденцій розвитку електронного середовища і їх вплив на розвиток постіндустріального суспільства та національний інформаційний простір;
- аналіз можливостей бібліотечних механізмів управління проблемними інформаційними впливами на особу;
- розвиток інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек (на прикладі досвіду НБУВ) як нового напрямку соціокомунікаційної складової сучасного національного інформаційного простору;
- з'ясування ролі соціальних мереж у процесі розвитку сучасних інформаційних обмінів як об'єкта інформаційно-бібліотечної та інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек;
- обґрунтування нової ролі бібліотечного фактора у вдосконаленні керування процесом ефективного використання ресурсів інформаційного суспільства;
- окреслення перспектив розвитку бібліотечних функцій в процесі інформатизації, формування тематичних та проблемно-орієнтованих інформаційних ресурсів для задоволення потреб сучасного користувача, подальшого розвитку дистанційних технологій інформаційно-аналітичного обслуговування елект-

ронною інформацією корпоративних та індивідуальних замовників, вдосконалення організації безпеки національного інформаційного простору.

Об'єкт дослідження. Тенденції та соціально-інформаційні чинники розвитку інформаційної сфери суспільства в контексті їх впливу на формування особи в умовах глобальної інформатизації. Даний напрям інформаційної діяльності в сучасних умовах розвивається насамперед на базі впровадження електронних інформаційних технологій, дозволяє розв'язувати важливу соціокомунікаційну проблему зниження тиску стрімко зростаючих обсягів інформації на свідомість індивіда з допомогою розвитку бібліотечних технологій в сфері управління електронними ресурсами, вдосконалення комунікаційного зв'язку між сучасними інфоцентрами, зокрема бібліотечними, та основними нинішніми категоріями користувачів інформаційними ресурсами з урахуванням усієї системи їх сучасних запитів.

Предметом дослідження є бібліотечний механізм управління інформаційними процесами в національному інформаційному просторі в процесі його розвитку під впливом еволюції запитів користувачів електронними інформаційними ресурсами та зниженням прояву негативних факторів впливу електронного середовища на особу в умовах розвитку глобальної інформатизації.

Методи дослідження. Виходячи зі специфіки об'єкта і предмета дослідження і для забезпечення отримання достовірних результатів дослідження, у дисертації використовується комплекс методологічних принципів та система методів наукового пізнання: загальнонаукових, міждисциплінарних та дисциплінарних. Ці методи відображають процес синтезу знань, використовуваних даним дослідженням і необхідних для розкриття змісту проблеми, що вирішується, та результатів дисертаційного дослідження. Вони підпорядковуються його меті, стають інструментом одержання нового знання про еволюцію інформаційних впливів на особу в умовах розвитку сучасного суспільства та трансформацію функцій бібліотек. Дане наукове дослідження, для якого характерною є безпосередня взаємодія багатьох напрямів наукових досліджень, особливу увагу приділяє використанню загальнонаукових підходів, методів і принципів, що забезпечують приріст знань. Як базовий використовується системний підхід, який дає змогу вивчити об'єкт дослідження (інформаційні чинники формування особи в умовах глобального електронного середовища) як цілісну множину елементів та зв'язків між ними, розглядає об'єкт у його структурі, процесах і функціях, взаємодії з особою та бібліотечною діяльністю й бібліотечним фактором. Використано принципи історизму, об'єктивності, всебічності, такі методи як абстрагування, узагальнення, аналогії, моделювання, прогнозування, сис-

темний та структурно-функціональний методи, пов'язані із процесами комунікації в контексті соціальної взаємодії.

Особлива увага при цьому була приділена міждисциплінарним методам досліджень, адже в цьому випадку йдеться про дослідження перебігу (взаємовпливу) декількох процесів, що вивчаються різними групами дисциплін, об'єднаних науками про людину і науками про інформацію.

Метод наукового дослідження – розгляд об'єкта дослідження від абстрактного до конкретного, також був застосований у дослідженні, зважаючи на те, що він виражає рух теоретичної думки до все більш повного, всебічного відтворення предмета, явища.

У роботі також були застосовані методи емпіричного дослідження. Так, метод спостереження, який являє собою активний пізнавальний процес, що опирається, насамперед, на роботу органів чуття людини і її предметну матеріальну діяльність, що, у цьому випадку, відображені в результатах діяльності в інформаційному просторі, просторі інтернету. Були використані методи класифікації, порівняння та систематизації інформації, інформаційно-аналітичний метод, широко застосовувався методичний апарат соціальних комунікацій, методики інформаційного та документознавчого й бібліотечнознавчого аналізу тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, *що вперше* :

- з'ясовано основні чинники стрімко зростаючих інформаційних впливів на особу в умовах впровадження електронних інформаційних технологій, глобальної інформатизації;
- розкрито особливості розвитку інформаційної сфери сучасного суспільства на основі електронних інформаційних технологій у сферах горизонтальних комунікацій, міжособистісного спілкування;
- обґрунтовано необхідність усвідомленого розвитку адаптаційних заходів для нейтралізації надлишкового тиску інформаційної сфери на особу в умовах швидкозростаючих обсягів інформаційних обмінів;
- встановлено новітні форми керування інфосферою і можливості перспектив використання в цьому процесі бібліотечної системи та інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек;
- проаналізовано основні напрями еволюції бібліотечних функцій у контексті впровадження в діяльність цих установ електронних інформаційних технологій, розвитку суспільних запитів на розвиток особи інформаційного суспільства;

– визначено соціально-культурні перспективи інформатизації для особи, для розвитку творчого потенціалу суспільства, що мають стати орієнтирами для трансформації сучасної бібліотечної діяльності.

Набули подальшого розвитку теоретичні уявлення щодо трансформації потреб особи в інформаційному середовищі, еволюції процесу її адаптації до стрімкого розвитку сучасної інфосфери.

Науково-теоретичне значення отриманих результатів полягає у розвитку теоретичних засад соціальних комунікацій, у визначенні характерних особливостей розвитку закономірностей електронного інформаційного середовища на етапі утвердження інформаційного суспільства, його впливу на сучасну людину, виявлення характерних особливостей для прогнозування основних тенденцій розвитку особи в умовах інформаційного прогресу, пов'язаного з цим процесом характеру змін у запитах членів суспільства до його інформаційної сфери. Тим самим розширюється предметна сфера сучасного бібліотекознавства, бібліотечних наукових технологій, розвивається новий розділ бібліотекознавства, пов'язаний з теоретичним обґрунтуванням оновлення функцій бібліотечної діяльності в умовах розвитку електронних інформаційних технологій, участі бібліотечних установ у розвитку соціокомунікаційних факторів трансформації суспільства та становлення особи інформаційного суспільства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження застосовані в удосконаленні змісту теоретичного потенціалу передусім таких дисциплін соціокомунікаційного циклу як бібліотекознавство, документознавство також можуть стати в допомозі розвитку наукового знання в соціології, психології, культурології тощо. Результати використано в розробці курсів, спецкурсів, що передбачені освітньо-професійними програмами підготовки фахівців з відповідних спеціальностей. Теоретичні й методичні положення дисертації використовуються в практичній діяльності наукових установ, управлінських структур та бібліотечних інформаційних центрів, сприяють розвитку уявлень про процес еволюції інформаційних потреб сучасних користувачів.

Отримані результати та запропоновані рекомендації спрямовано на вдосконалення інформаційного забезпечення, налагодження ефективного інформаційного обігу в організації діяльності управлінських структур, громадських організацій, наукових установ, бізнесу та ін., у роботі, спрямованій на подальший розвиток інформатизації, зростання творчого потенціалу суспільства.

Результати дисертаційного дослідження покладено в практику науково-інформаційного, інформаційно-аналітичного та інформаційного обслуговуван-

ня управлінських структур, громадських організацій, бібліотечних установ та ін. категорій користувачів Службою інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, Національною юридичною бібліотекою та Фондом президентів НБУВ. Результати даного дослідження впроваджено також в діяльності наукових установ, зокрема у діяльність Науково-дослідного інституту інформатики і права Національної академії правових наук України та Центру неперервної культурно-мистецької освіти Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.

Особистий внесок здобувача. Постановка і розв'язання всього комплексу проблем були здійснені дисертантом одноосібно та відображені у 43 наукових публікаціях (в тому числі : розділи у 11 колективних монографіях та 1 спільна стаття, які вказані у списку публікацій здобувача). Кандидатська дисертація «Періодичні електронні видання в системі бібліотечних інформаційних ресурсів (на базі аналізу інтернет-видань кінця ХХ–початку ХХІ ст.)» була захищена у 2012 р. Її матеріали в тексті докторської не використовувалися.

Апробація результатів дисертації.

Основні наукові положення та результати дисертаційної роботи апробовані також на міжнародних наукових конференціях : Информационные технологии и безопасность. Оценка состояния (ИТБ-2013) (18 червня 2013 р., Київ), тема доповіді : «Моніторинг сучасних інформаційних ресурсів : організаційний аспект»; Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору (21–23 жовтня 2014 р., НБУВ, Київ), тема доповіді : «Проблеми організації інформаційної безпеки в національному інформаційному просторі»; Бібліотека. Наука. Комунікації (6–8 жовтня 2015 р., НБУВ, Київ), тема доповіді : «Бібліотечні фонди як ресурс нейтралізації негативних інформаційних впливів»; XII Жовтневі читання в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України на тему : «Політичний процес і політика реформ у сучасній Україні» (11 жовтня 2016 р., Київ), тема доповіді : «Новітні інформаційні технології в суспільних процесах сучасності»; Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек (3–5 жовтня 2017 р., НБУВ, Київ), тема доповіді : «Адаптаційні проблеми особистості в контексті розвитку впливів інформаційної сфери»; Бібліотека. Наука. Комунікація (6–8 листопада 2018 р., НБУВ), тема доповіді : «Бібліотечні установи сьогодні. Розвиток особи й суспільства».

Результати даного дослідження впроваджуються в діяльності наукових установ, про що свідчать відповідні акти впровадження : акт впровадження результатів дисертаційного дослідження С. В. Горової, затверджений директором

Науково-дослідного інституту інформатики і права Національної академії правових наук України, доктором юридичних наук, професором В. Г. Пилипчуком; акт впровадження результатів дисертаційного дослідження С. В. Горової, затверджений директором Центру неперервної культурно-мистецької освіти Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, президентом Української бібліотечної асоціації І. О. Шевченко.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено в 43 публікаціях: у двох одноосібних монографіях (452 с., обсягом 26,27 друк. арк.; 208 с., обсягом 10 друк. арк.); у 24 статтях у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, в тому числі у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз та в статтях у закордонних наукових періодичних виданнях; у розділах 11 колективних монографій; у 6 статтях в інших наукових періодичних виданнях. А також у 6 виступах на наукових міжнародних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Структура складається з титульного аркуша, анотації українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача за темою роботи, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, семи розділів, висновків наприкінці розділів та загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

Дисертація обсягом 457 стор., основний текст становить 16,95 авт. арк., список використаних джерел розміщений на 41 стор. і містить 436 позицій, додатки – 8 стор.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи; визначено об'єкт, предмет, мету та завдання, викладено основні методи дослідження; висвітлено наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, наведено відомості про апробацію та впровадження отриманих результатів, публікації та структуру роботи.

У **першому розділі** – «**Особливості методології наукового дослідження розвитку особи інформаційного суспільства**» – систематизовано методологічний ресурс дослідження, узагальнено процес використання методологічних інструментів з'ясування тенденцій трансформації потреб особи в інформаційному суспільстві у науковому дискурсі.

Розглянуто методики формування прогностичної наукової картини світу, суттєвим компонентом якої стануть прогностні орієнтири трансформації техні-

ко-технологічних, соціально-культурних чинників впливів на особу в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Об'єднати методологічний та методичний апарат дослідження дав змогу системний підхід, який вивчає інформаційні чинники сучасного інформаційного суспільства як цілісну та взаємопов'язану систему, яка перебуває у постійному розвитку її елементів та функцій, які визначають зв'язки між ними, розглядають об'єкт у його структурі, процесах і функціях.

Системно-комплексний аналіз дав змогу виявити складові інформаційної системи глобального інформаційного простору та характер його різновекторного впливу на особу, економічні, соціальні, політичні, духовні, управлінські структури. Системно-функціональний аналіз дав змогу розкрити важливі прояви трансформації функцій сучасної бібліотеки в умовах сучасних інформаційних обмінів.

Системно-цільовий підхід дав змогу визначити основні напрями розвитку бібліотечної діяльності в задоволенні запитів користувачів, розвитку активних, у тому числі дистантних форм бібліотечної діяльності, та створення якісно нових ресурсів, здатних сприяти формуванню людини інформаційного суспільства.

Поряд з використанням загальнонаукових методів у цій роботі використовуються також галузеві та дисциплінарні методи досліджень. При застосовуванні дисциплінарних методів, поряд з наведеними вище, правомірним є використання експертних підходів. У дослідженні був використаний і гібридний метод, що об'єднує детерміновані та ймовірні характеристики процесів, що розглядалися.

У другому розділі – **«Еволюція особистості під впливом активізації соціокультурної діяльності бібліотек у сучасній історіографії»** – здійснено синтез наукового доробку у сфері вивчення процесу адаптації сучасної людини до реалій інформаційного суспільства. Зростаюче значення в цих адаптаційних процесах отримують бібліотечні установи як інформаційні центри нового суспільства, рознесена в просторі колективна пам'ять членів суспільства. Основа цього розгляду закладена в працях В. Вернадського, Д. Бела, М. Кастельса, І. Валлерстайна, В. Іноземцева.

Загальні питання впливу нових інформаційних технологій на людину і суспільство розглядалися в працях М. Моїсєєва, А. Соколова, Г. Почепцова, В. Горового та ін.

Спеціальні проблеми, пов'язані з впровадженням електронних інформаційних технологій, відображені в роботах творчого колективу під керівництвом

академіка О. Онищенко, а також у дослідженнях О. Довганя, Д. Ланде, А. Павленка та ін. В цих дослідженнях здійснюється аналіз проблем розвитку соціокультурної діяльності в умовах становлення інформаційного суспільства нових явищ, пов'язаних із розвитком горизонтальних інформаційних обмінів у сучасності, з розвитком мережевого спілкування і впливом його на суспільні процеси і особу зокрема.

Суттєвий внесок у розробку проблем інформаційної безпеки, захисту сучасної нації та сучасної людини від негативних інформаційних впливів здійснили О. Кісілевич-Чорнойван, О. Юрченко, О. Довгань, Є. Скулиш, Л. Компанцева та ін. Гібридний аспект цієї проблеми було досліджено науковим колективом під керівництвом академіка В. Горбуліна.

Роль і значення бібліотечних установ у задоволенні потреб сучасних користувачів в інформаційних ресурсах розвитку відображалися в працях Я. Шрайберга, Р. Мотульського, Л. Дубровіної, І. Давидової, О. Воскобойнікової-Гузевої, К. Лобузної, Т. Добко та ін.

Дуже важливе і до кінця ще не усвідомлене дослідниками місце в системі адаптаційних заходів має здійснюваний сучасними бібліотечними установами відбір із загальної маси глобальних інформаційних ресурсів їх суспільно значущої частини, структурування й підготовка до ефективного, дієвого їх застосування користувачами.

Дисертантка взяла до уваги методичні розробки та підходи, що розглядалися в цих дослідженнях, а також методичний апарат соціокомунікаційних досліджень, досліджень інфосфери та розвитку інформаційних процесів, розробки бібліотекознавців, які досліджували трансформаційні процеси бібліотечної сфери.

Водночас проблема, що розглядається в запропонованій дисертації, у її системності та комплексності не розглядалась у попередніх дослідженнях.

У третьому розділі – **«Розвиток соціально-інформаційних чинників формування особи в інформаційному суспільстві»** – розглядається еволюція особи та її інформаційних потреб під впливом об'єктивних процесів розвитку інформаційного суспільства.

Різні види соціальної діяльності, у які включається особа, стають постійно вдосконалюваним процесом. Розвиток інформаційного ресурсу на основі впровадження електронних технологій став важливою складовою еволюції сучасної людини, людського суспільства в його постіндустріальному етапі розвитку.

Нові інформаційні технології в наш час відкрили доступ до інформаційних ресурсів усім категоріям громадян нашої країни, розкрили нові можливості та стали стимулом для зростання соціальної активності членів суспільства, для розвитку усіх сфер суспільного життя, його соціокомунікативних властивостей. Все це сприяє розкриттю творчих можливостей людей, забезпечує зростаючу життєздатність самих соціальних структур і необхідну адекватність реагування сучасного суспільства на весь комплекс викликів, що ставить перед ним сьогодні.

У період входження до постіндустріального інформаційного етапу розвитку суспільства особливістю основних загально цивілізаційних процесів є активізація двох основних взаємопов'язаних тенденцій еволюції інформаційних процесів. Одна з них полягає у збільшенні кількості та зміцненні інформаційних зв'язків глобального значення, що у своїй сукупності створюють умови для функціонування глобального інформаційного простору і посилення його впливу на кожну людину.

Інша тенденція пов'язана з переходом до того етапу розвитку кожної людини, відповідної спільності людей, коли вони, перебуваючи на власній інформаційній базі існування, для дальшого розвитку одержали можливість використання системи зв'язків із партнерами в глобальному інформаційному просторі, таким чином набуваючи відносної самостійності у виборі шляхів розвитку.

У цьому розділі увага також приділена осмисленню термінологічних особливостей для характеристики сучасних інформаційних процесів: програмованого суспільства, інформаційного суспільства, суспільства знань та цифрового суспільства.

Процеси загальносуспільної інформатизації стали сильним каталізатором суспільної активності в інформаційній сфері. Проблеми, що постають перед сучасною цивілізацією, вимагають зростаючої ефективності пізнавальної діяльності суспільства, творчої діяльності все більшого числа її представників. Відповідно, у цьому розділі розглядаються також проблеми, пов'язані із важливістю забезпечення використання інноваційної інформації, підготовленої на базі найновіших здобутків науки та її науково-практичного відображення задля вирішення як індивідуальних завдань, пов'язаних із суспільно корисною діяльністю окремих членів суспільства, так і у розв'язанні загальносуспільних проблем розвитку.

У четвертому розділі – «Вплив інформаційної сфери на особу» – проаналізовано як позитивні фактори, так і виявлені негативні впливи використання електронної інформації, інформаційних технологій Інтернету. В умовах роз-

витку глобалізаційних процесів ці технології стали інструментом продукування гігантських обсягів інформації, що постійно посилюють тиск на свідомість особи.

Озброєні індустріальними технологіями органи відчуття людини поставляють до мозку незвичні для нього дані у величезних обсягах. З допомогою своїх машин, різноманітних пристроїв людина добуває все більше і більше інформації, необхідної для нейтралізації нових і нових загрозливих ситуацій. Це потребує нових знарядь, нових машин, нової інформації, нового знання, що все більше тисне на людську свідомість. При цьому зміщення акцентів у людській діяльності з фізичної до розумової стає джерелом нових соціально-психологічних проблем. І сучасні технологічні можливості доступу до глобальних інформаційних ресурсів створили унікальну соціально-психологічну ситуацію для людини, пов'язану з можливістю реального усвідомлення її як активної, діючої складової людської цивілізації.

Важливим аспектом даного дослідження є питання про можливості розвитку нових механізмів управління інформаційними ресурсами у зв'язку із запровадженням в інформаційну сферу інноваційних технологій. Увага до даної проблеми обумовлюється ще й тим, що постійне вдосконалення цих технологій обіцяє подальше прискорене зростання обсягів продукованої інформації. Тому проблема вдосконалення управління електронними ресурсами залишатиметься актуальною у довготривалому вимірі.

Ускладнення структури суспільства обумовлює стрімкий розвиток різноманітних інформаційних обмінів з використанням наявної в розпорядженні суспільства інформації та організацію продукування нових ресурсів, розвиток своєрідної сигнальної системи реагування на зміни в середовищі існування сучасної людини. Такий інформаційний механізм у своїй сукупності становить собою дедалі складнішу, багаторівневу систему. Ця система сприяє зміцненню соціальної єдності суспільства і є важливим фактором розвитку можливостей його подальшого розвитку.

З розвитком електронної інфосфери в ній проявляються і процеси негативного інфотворення. Вони характеризуються виробництвом інформаційних продуктів, або ж популяризацією через сайти, у соціальних мережах інформації, що об'єктивно завдає шкоди суспільству. До цієї інформації належить неправдива інформація, інформація, що входить в основу маніпулятивних технологій, пов'язаних у нашому суспільстві насамперед із політичною діяльністю, сугестивними впливами для досягнення неправомірних цілей. У вітчизняному інформаційному просторі мають місце також і прояви кіберзлочинності. Сугес-

тивні технології орієнтовані на вплив у сферу нервово-психічних процесів і соціальних уявлень, настанов, суспільних норм, цінностей, думок, а також індивідуальної самосвідомості відвідувачів інтернет-ресурсів. Інформаційно-мережевий вплив здебільшого спрямовується на підрив і наступне руйнування базових характеристик нації. Він здійснюється, як правило, у прихованій формі та спрямований на компрометацію з подальшим усуненням із політичної арени національно свідомої еліти, яка не поділяє і не підтримує ідеї маніпулятора. Всі ці технології як правило застосовуються в комплексі у вигляді системної інформаційної війни.

Таку небезпеку для нашого суспільства не варто недооцінювати. Тим більше, що наша держава поки що не повністю готова до багатоформатного інформаційного протистояння, не має достатнього числа підготовлених спеціалістів для організації контрзаходів. Слід при цьому зазначити, що організаційні, правові, науково-дослідні заходи, спрямовані на забезпечення національної інформаційної безпеки в умовах посилення глобальних інформаційних впливів, набувають належної ефективності при координації управлінськими структурами за сприяння аналітичних та інших інформаційних центрів, наукових установ. При цьому успішне протистояння інформаційно-психологічним загрозам у сучасній інформаційній війні пов'язане з комплексним, на державному рівні, підходом до захисту як індивідуальної, так і масової свідомості.

У п'ятому розділі – **«Управління інформаційними впливами: розвиток та вдосконалення з участю бібліотек»** – акцентується увага на тому, що специфіка функціонування людини при використанні машин і механізмів вимагає вже сьогодні від людини відповідати певним вимогам технічної інфраструктури:

- необхідності постійного засвоювання великих обсягів інформації;
- зростаючій швидкості і точності реагування на процеси машинного функціонування, технологічна співпраця з машиною;
- вироблення стійкості до супроводжуючого машинну діяльність невласного раніше для навколишнього середовища випромінювання, шкідливих для людського організму викидів;
- нейтралізації екологічних наслідків машинної діяльності в ареалі людського існування та ін.

При цьому поступово вдосконалюються підходи до самовдосконалення особи, самої біологічної людини відповідно до вимог сучасного, інформаційного суспільства.

Функціонування людини в умовах швидкого розвитку електронних інформаційних технологій обумовлює необхідність пошуку не лише засобів нейтралізації перенавантаження інформаційного впливу на свідомість людини, а й необхідність нейтралізації суміжного з інформаційними процесами впливу на людське здоров'я та зміцнення його в умовах постійної дії характерних для сучасності і невластивих раніше випромінювань.

Зростаючий інформаційний тиск на свідомість людини призводить до перенапруження польово-біологічних механізмів засвоєння інформаційних даних, і свідомість справедливо констатує все більший відрив від реалій дійсності.

Паралельно з розробкою систем захисту користувачів комп'ютерів від негативних факторів фізичного впливу комп'ютерної техніки, у наш час актуалізувалися проблеми необхідності пристосування людини до життя в умовах панування електронних інформаційних технологій, в умовах зростання техногенного випромінювання і проведення все більшого числа людей у режимі гіпотонії, у роботі за комп'ютером. Тому розробляються і впроваджуються в практику рекомендації стосовно оптимальної поведінки для захисту очей, для уникнення захворювань хребта, органів дихання, стресів, безсоння, нервових розладів та ін.

З розвитком інформаційного суспільства відбувається усвідомлення змісту і взаємопов'язаності процесів інформаційної взаємодії і оптимізація їх використання в інтересах суспільного прогресу. Зокрема, сьогодні використовуються поняття інформаційних баз стійких людських спільностей як відповідно організованих масивів інформації, достатніх і необхідних для існування, самоідентифікації і розвитку цих спільностей. Уявлення про інформаційні бази, інші їх елементи дають можливість для свідомої оптимізації інформаційних процесів.

Водночас сьогодні зростає значення інформаційних впливів на свідомість людини, що потребують адаптації, пошуку нового розв'язання проблем у керуванні інформаційними процесами, проблем, характерних саме для сучасного етапу розвитку людства. У цьому напрямі діяльності зростає значення мас активізація провідних бібліотечних установ у вдосконаленні інформаційних обмінів в системі стратегічних комунікацій. Їх вплив набуває особливого значення в контексті інформаційної війни із РФ, в якій перебуває наша країна.

Для адаптації зростаючої інтенсивності всіх цих впливів на свідомість особи необхідним є підвищення дієвості вже наявних у суспільній практиці інструментів керування інформаційними ресурсами, і особливо – бібліотечними,

та створення нових форм і методів контролю у сфері електронних інформаційних ресурсів.

У шостому розділі – «**Бібліотечні механізми управління інформаційними процесами**» – досліджується процес розвитку технологій сучасних бібліотек у використанні глобальних інформаційних ресурсів в інтересах національного розвитку, вдосконалення методик організації комплектування фондів сучасних бібліотек електронною інформацією, у тому числі з використанням нової джерельної бази – соцмереж та підвищення ефективності використання ресурсу бібліотечних фондів на базі сучасних технологій згідно з потребами інформаційного суспільства.

У розвитку сучасної бібліотечної діяльності суттєвого значення набуває вдосконалення інформаційної функції бібліотек, трансформація її в інформаційно-аналітичну, практично виражену в зростаючу різноманітність власних інформаційних продуктів для традиційного, у читальних залах, та дистантного, в інтернет-розсилці використання.

Досвід бібліотечного обслуговування дистанційних користувачів, і серед них насамперед – управлінських структур, свідчить також про об'єктивну необхідність еволюції бібліотечних закладів в об'єднання суспільних інформаційних центрів, спеціальних і загального призначення, сполучених засобами сучасного зв'язку і пошуковими системами з потужним інформаційним ресурсом. Він також свідчить про необхідність розвитку в бібліотечних закладах обумовленої потребами замовників роботи з підготовки власної інформаційно-аналітичної продукції.

Необхідна в умовах постіндустріального суспільства активізація інформаційної діяльності на міжнародному рівні обумовлює необхідність введення нових якісних показників у роботу з комплектування фондів бібліотек, забезпечення сучасних користувачів науковою інформацією світового рівня якості.

Допомога бібліотечних установ, як сучасних інформаційних центрів, підключення до цієї діяльності їх професійних фахівців, що вивчають зміст інформаційних масивів, здійснюють відповідне інформування, відбір згідно із замовленнями потрібної суспільству інформації – дає найповнішу можливість сучасній людині швидко і продуктивно зорієнтуватися в інформаційних масивах і одержати необхідну для використання якісну інформацію.

Бібліотечні інформаційно-аналітичні видання при використанні уже наявних їхніх можливостей, і тих, що з'являться у процесі їх розвитку, у цілому можуть стати ефективним інструментом орієнтації у всезростаючих обсягах інформації, в особливостях процесу їх обробки.

Таким чином, із розвитком електронних інформаційних ресурсів сучасні бібліотечні установи, з одного боку, одержали важливе, якісне джерело комплектування оперативною інформацією. Цим самим на новому рівні мають можливість підтвердити своє суспільне значення як центри формування і збереження інформаційної спадщини нашого суспільства.

З іншого боку, до арсеналу своїх форм для реалізації інформаційної та інформаційно-аналітичної функцій вони одержали можливість залучити також електронні інформаційні ресурси як інструменти регулярного, оперативного й широкого інформування про нові суспільно значущі ресурси та ресурси своїх фондів, що вводяться в суспільний обіг.

Сьомий розділ – «Основні тенденції розвитку соціально-культурних перспектив інформатизації для особи і суспільства». Специфікою даного періоду є наближення практично впритул наукових досліджень, вироблених на їх основі рекомендацій і прогнозів до практики перетворюючої діяльності. У зв'язку із зростаючими темпами цих процесів зростатиме значення інформаційних центрів, необхідних для акумуляції результатів наукової діяльності, якісного структурування (оскільки це, крім всього іншого, є дуже важливим для міждисциплінарних досліджень) наукової інформації, підготовки її для оперативного і ефективного використання. Стратегічні завдання розвитку бібліотек, пов'язані із розвитком особи в оновлювальному суспільстві обумовлюються всезростаючою чисельністю викликів, пов'язаних із проблемами людини як біологічної особи, і з розвитком її подальшої соціалізації в суспільстві, що також зазнає трансформації під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників.

Фахівці бібліотек як сучасних інфоцентрів мають брати до уваги ту обставину, що на сьогодні широкого розповсюдження набув розвиток технологій спеціальних негативних інформаційних втручань у функціонування національних інформаційних комунікацій, що досягли масштабів інформаційних воєн. Ведення цих воєн, тобто, утвердження певних суспільних інтересів з допомогою спеціально організованих інформаційних впливів, потребує відповідного реагування також і з боку працівників фахівців бібліотечних установ при комплектуванні фондів новими ресурсами.

Перспективи вдосконалення управління інформаційними процесами сьогодення, адаптаційні потреби існування особи в інформаційному суспільстві вимагають дальшого розвитку бібліотечних установ, вдосконалення та розвитку бібліотечних технологій, підготовку та використання бібліотеками соціально орієнтованих на протидію негативним впливам глобального електронного сере-

довища інформаційних ресурсів, активного включення їх у систему соціальних інформаційних комунікацій, у тому числі мережевих, сприяння підвищенню змістової якості інформаційних обмінів.

Цим самим бібліотечна діяльність набуває нового змісту, пов'язаного з трансформацією комунікаційно-інформаційної діяльності суспільства як його повноцінний комунікаційно-інформаційний суб'єкт у системі розвитку інфосфери суспільства, розвиває свої функції та на новому рівні мають можливість підтвердити своє суспільне значення як центри формування і збереження інформаційної спадщини нашого суспільства.

Ефективність функціонування сучасного суспільства прямо пов'язана з ефективністю використання інформації, а це, у свою чергу, залежить від якості організації ресурсів та рівня підготовки їх до використання, забезпечення доступу до них.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальної проблеми, пов'язаної із встановленням інформаційних чинників формування інформаційних впливів на свідомість особи в сучасному українському суспільстві в умовах еволюції відповідних потреб, обумовлених прискоренням прогресу електронного інформаційного середовища. Трансформація сучасної бібліотечної діяльності в соціокомунікаційній сфері є ефективним інструментом адаптації особи до цього середовища, важливим фактором вдосконалення процесу управління ресурсами та ефективного їх використання в практиці суспільної діяльності.

Результати, отримані в процесі дослідження, дають підстави для формулювання таких висновків :

1. Методологічні засади дослідження базуються на діалектичному поєднанні комплексу наукових методів, які характеризують системний підхід, що об'єднує інформаційні чинники, тенденції трансформації потреб особи та бібліотечну сферу діяльності сучасного інформаційного суспільства, як цілісну та взаємопов'язану систему, яка перебуває у постійному розвитку. Цифровий етап розвитку постіндустріального суспільства в процесі своєї трансформації все більше впливає на еволюцію наукової картини світу, на результати наукового пізнання, що сприймаються соціальною свідомістю, соціокультурною практикою сьогодення.

Поряд із використанням загальнонаукових методів у даній роботі використовуються також галузеві та дисциплінарні методи досліджень. Визначення особливостей трансформації цих впливів пов'язане насамперед із застосуванням методу системного аналізу, використання якого передбачає комплексне дослідження об'єктів (систем), дослідження їх як єдиного цілого з узгодженням функціонування усіх елементів і частин.

2. Значення розвитку інформаційних процесів у суспільстві як фактора соціалізації, що обумовлює забезпечення життєздатності Homo sapiens розглядається у зв'язку із розвитком інформаційного чинника у забезпеченні суспільної праці, що реалізується через розробку знакових систем фіксації інформації, через розвиток комунікативних систем і перспективи їх вдосконалення, через розвиток мозкової діяльності людини під впливом інформаційних чинників.

Інформаційні процеси базуються на нинішньому етапі світопізнання, системі основоположних констант, фундаментальної складової сучасної наукової картини світу, в яку поступово вводиться інформаційна складова як самостійний об'єкт вивчення і новий орієнтир означення суцього в цілому, повноправний компонент сучасної картини світу.

В умовах стрімкого розвитку інформаційної сфери суспільної діяльності, трансформації, пристосування до умов продукування електронних інформаційних ресурсів, зростаючого значення інформації в безпосередній перетворюючій діяльності людини, суттєвої активізації та посиленні інтенсивності інформаційного обігу в суспільстві має відігравати трансформація до умов сьогоднішніх запитів особи і суспільства бібліотечної діяльності. Дані проблеми розглядаються провідними спеціалістами бібліотечної справи в Україні (Л. Дубровіною, І. Давидовою, Г. Швецовою-Водкою, Т. Добко, К. Лобузінною, Т. Гранчак, О. Воскобойніковою-Гузєвою та ін.).

Різні аспекти розвитку інформаційного суспільства в контексті трансформації соціокультурних та інформаційно-аналітичних функцій бібліотек, зокрема в представників наукової школи академіка О. С. Онищенка, які аналізували нові явища, пов'язані із розвитком горизонтальних інформаційних обмінів у сучасності, мережевого спілкування і впливом його на суспільні процеси і особу зокрема, в контексті трансформації бібліотек в інформаційні центри в нейтралізації безпекових загроз в умовах розвитку електронних інформаційних технологій. Однак проблема, що окреслюється в даному дослідженні, пов'язана з розвитком особи в умовах впровадження електронних інформацій-

ційних технологій, комп'ютеризації бібліотечної сфери ще не була об'єктом спеціального дослідження.

3. Впровадження електронних інформаційних технологій в усі сфери суспільного життя сприяє прискоренню темпів змін, необхідності введення нової інформації в постійно вдосконалювану соціальну практику, розширення сфер впливу цієї практики. У кінцевому підсумку обсяги інформаційних обмінів швидко зростають, якісні характеристики інформації в них вдосконалюються, і ці процеси створюють посилений інформаційний тиск на свідомість особи, сприяючи її еволюції.

Електронні інформаційні технології, ставши найпродуктивнішим з усіх відомих до цього часу інструментом введення в суспільну практику необхідних інформаційних ресурсів і технологічно будучи найближчими до мозкової діяльності в обробленні інформації, активізували, прискорили темпи процесу виробництва матеріальних і духовних благ, сприяли збагаченню духовного світу людини, розкриттю її можливостей і здібностей, обумовили творення нових і нових соціальних спільностей.

Розвиток нових інформаційних і комунікаційних технологій у наш час відкрив доступ до інформаційних ресурсів усіх категорій громадян нашої країни, розкрив нові можливості та став стимулом для зростання соціальної активності членів суспільства.

4. У контексті визначення адаптаційних проблем особи, зважаючи на наявні впливи інформаційної сфери, було встановлено, що розвиток суспільної інформатизації відбувається під впливом змін середовища, у якому розвивається сучасна цивілізація, та соціальних проблем, що виникають у процесі трансформації людського суспільства. Глобальна інформатизація в суті своїй є інструментом суспільного реагування на всі нові виклики сучасності, розвиває механізми мобілізації творчої активності людей, тобто – найпродуктивнішого реагування на реалії сучасності.

Інформаційне забезпечення життєздатності сучасної цивілізації стимулюється необхідністю розв'язання трьох основних проблем :

по-перше, змінами навколишнього середовища відповідно до природних закономірностей планетарного розвитку;

по-друге, нейтралізацією негативних впливів розвитку цивілізації на навколишнє середовище;

по-третє, активним обслуговуванням процесів, пов'язаних із системним нарощенням соціальних проблем і, відповідно, соціальною трансформацією суспільства.

Це актуалізує проблему наукових методів впливу бібліотек на розв'язання адаптаційних проблем особистості.

Практика трансформації сучасного суспільства показує, що забезпечення дійсної рівноправності для громадян на нинішньому етапі суспільного розвитку забезпечується створенням рівних можливостей доступу до ресурсів і інструментів суспільних перетворень, насамперед, до інформаційних ресурсів і технологій їх використання. Ці можливості, що можуть надаватися сучасними бібліотеками, сприяють людині інформаційного суспільства в її еволюції відповідно до умов її функціонування в цьому суспільстві.

5. Масштаб загрозливих для людства проблем на нинішньому етапі його розвитку потребує консолідації загально цивілізаційних зусиль для їх вирішення. На необхідність такої консолідації сучасна цивілізація реагує насамперед активізацією глобалізаційних процесів, що, в свою чергу, базуються на глобальній інформатизації, вдосконаленні інформаційних обмінів в системі соціальних структур сучасного суспільства. Останнє стало можливим при рівні розвитку науково-технічного прогресу, характерному для інформаційного етапу розвитку людства, масовому впровадженні електронних інформаційних технологій.

Сучасна інформатизація, заснована на впровадженні електронних інформаційних технологій, сприяла стрімкій активізації глобалізаційних процесів, трансформації нашої цивілізації в єдиний суспільний організм з усе чіткіше вираженими механізмами внутрішньої координації. Разом з тим інформатизація обумовлює постійну трансформацію світогляду кожної, охопленої її процесами людини. В адаптації особи до сучасних інформаційних реалій все більш значну роль відіграють оновлювані, комп'ютеризовані бібліотечні установи, суспільно значущі ресурсні центри інформаційного суспільства. Ця роль відображається і в розкритті на базі використання сучасних комп'ютерних технологій фондів інформації, що становлять національне надбання минулих поколінь українського народу, і в наданні послуг, пов'язаних з необхідністю орієнтації в глобальному інформаційному просторі, і в організації допомоги суспільним інститутам в ефективному використанні інформаційних ресурсів.

6. Активізація процесу циркуляції інформації в суспільстві на нинішньому етапі його розвитку, зростаючі запити на її використання в усіх сферах суспільного життя обумовлюють об'єктивні процеси трансформації бібліотечних установ як центрів зберігання і організації використання інформаційних ресурсів в нову інституційну якість, формує нові вимоги до сучасного бібліотечного обслуговування. В розвитку сучасної бібліотечної діяльності суттєвого значен-

ня набуває вдосконалення інформаційної функції бібліотек, трансформація її в інформаційно-аналітичну з розвитком власних продуктів для традиційного, в читальних залах, та дистанційного, в інтернет-розсилці використання.

Сьогодні бібліотеки виступають в новій якості, що обумовлена необхідністю вивчення продукованою суспільством інформації, інформування про її зміст системи користувачів, комплектування суспільно значущими ресурсами своїх фондів, відповідного структурування нової інформації та організації її використання різними категоріями користувачів. Нова якість бібліотечної діяльності ґрунтується, насамперед, на вивченні запитів вітчизняної користувачької аудиторії, а також на імплементації досвіду сучасної зарубіжної бібліотечної діяльності.

Важливим напрямком бібліотечної роботи є інформаційно-аналітична та науково-інформаційна діяльність. Інформаційно-аналітична діяльність передбачає створення оглядових матеріалів, аналіз ідей, даних, прогнозів, що характеризують нові масиви електронної інформації та інформаційні ресурси фондів і допомагають користувачам зорієнтуватись у цих масивах. Науково-інформаційні продукти бібліотек набувають особливого значення саме на інформаційному етапі розвитку суспільства, який потребує швидких інноваційних рішень.

Із розвитком електронних інформаційних ресурсів сучасні бібліотечні установи, з одного боку, одержали важливе, якісне джерело комплектування оперативною інформацією. Цим самим на новому рівні мають можливість підтвердити своє суспільне значення як центри формування і збереження інформаційної спадщини нашого суспільства. З іншого боку, до арсеналу своїх форм для реалізації інформаційної та інформаційно-аналітичної функцій, вони одержали можливість залучити також електронні інформаційні ресурси як інструменти регулярного, оперативного й широкого інформування про нові суспільно значущі ресурси та ресурси своїх фондів, що вводяться в суспільний обіг.

7. Заслуговує на увагу досвід Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, в якій уже понад двадцять років працюють спеціальні структури, СІАЗ, НЮБ, Фонд президентів України, укомплектовані науково-інформаційними працівниками, що у відповідності з загальносуспільними орієнтирами в політичній, економічній та ін. сферах суспільної діяльності здійснюють відбір, змістовний аналіз нової інформації в глобальному інформаційному просторі, вітчизняних інформаційних ресурсів, готують систему відповідних тематичних бюлетенів для різних категорій замовників і здійснюють їх дистанційне оперативне обслуговування цими матеріалами. Таким чином, значно

полегшується використання великих обсягів продукрованої нині інформації в системі органів державної влади, в наукових установах, у сфері бізнесу та серед інших категорій користувачів.

Актуалізація цього напрямку діяльності пов'язана із стрімким ростом інформаційних обсягів, необхідних для суспільного розвитку і потребою їх спеціального аналізу для орієнтації різних категорій замовників.

Система періодичних електронних видань бібліотек набуває значення з огляду на необхідність :

- осмислення процесу формування фондів загальноукраїнської електронної бібліотеки;
- ознайомлення всіх категорій користувачів зі змістом інформації, що буде закомплектована у фондах, зі змістом не реферативним, а на рівні представлених у матеріалах ідей, прогнозів, гіпотез, пропозицій – що необхідно для оперативного використання інформаційної продукції;
- для координації діяльності по використанню національного електронного ресурсу в інтересах національного розвитку та для міжнародних інформаційних обмінів в глобальному інформаційному просторі.

Розвиток вітчизняного інформаційного простору в умовах глобалізації залежить від цілого ряду внутрішніх і зовнішніх факторів, пов'язаних, у свою чергу, з усіма іншими характерними особливостями життя суспільства. Дана обставина має бути врахована бібліотечними працівниками при розвитку системи періодичних електронних видань.

8. Суттєвим фактором видозміни сучасних інформаційних обмінів став розвиток соціальних мереж – горизонтальних комунікацій у міжособистісному спілкуванні з допомогою інтернет-технологій. При інформаційних обмінах за допомогою мереж будуються соціальні відносини на основі спільних інтересів, вільних дискусій та спілкування, не відчуваючи при цьому ніяких меж і перешкод.

Активний розвиток соціальних мереж як механізму горизонтальних інформаційних обмінів протягом останнього десятиріччя набув таких масштабів, що його можна кваліфікувати як інноваційний етап розвитку інформаційної основи вдосконалення соціальної організації суспільства на нових принципах спільної діяльності. На користь даної точки зору свідчить, зокрема, таке :

- якщо до останнього часу використання мережевих технологій у формуванні системи соціальних комунікацій і масштабів їх впливу на формування суспільної свідомості тон задавали центри керівництва і координації, що забезпечували функціонування суспільства з допомогою вертикальних способів інфор-

маційних обмінів, то нині ініціатива і правила гри при використанні електронних соціальних комунікацій переходять до рівнозначних у соціальних вимірах учасників цього способу обмінів на общинних засадах;

– стимулом для такої форми спілкування є не лише потреби в рамках задоволення запитів функціонування і розвитку суспільства, членом якого є даний індивід, але і його власні мотиви, бажання, захоплення, що лише опосередковано можуть співвідноситись із суспільними інтересами;

– на сьогодні соціальні мережі є засобами інформаційних обмінів найменш контрольованими правовою системою українського суспільства. У цьому плані вони є унікальними, оскільки всі раніше створені засоби були підконтрольними управлінським структурам і були в тій чи іншій мірі інструментом управління «зверху».

У процесі свого розвитку соціальні мережі стають новим важливим джерелом комплектування бібліотечних установ, найбільш демократичним ресурсом інформаційної діяльності суспільства, який оперативно відгукується на соціальні виклики та ефективно сприяє цим самим розвитку демократичних установок у свідомості громадян.

9. Активізація «бібліотечного фактору» має сприяти реалізації Національної програми інформатизації розширенням доступу до соціально значущих інформаційних ресурсів усім категоріям користувачів, підвищенням ефективності використання цих ресурсів, мобілізації інформаційної сфери на піднесення творчого потенціалу суспільства, наближення процесу нового інформаційного виробництва і організації використання інформаційного ресурсу безпосередньо до виробничої діяльності, до перетворювального процесу суспільної діяльності.

До сфери діяльності бібліотечних установ – суспільно значущих інформаційних центрів нового суспільства – має входити вивчення ресурсів глобального інформаційного простору і комплектування ними власних фондів в інтересах національного розвитку, вивчення нового вітчизняного інфотворення, у тому числі у сфері соціальних мереж, як нового джерела бібліотечного комплектування, організації використання наявних в їх розпорядженні ресурсів для задоволення запитів суспільства через систему його соціальних комунікацій і в інтересах його розвитку.

Цей процес також має сприяти активному входженню у взаємовигідну систему міжнародних інформаційних обмінів, зміцненню кооперативних зв'язків у сфері бібліотечної діяльності на національному рівні і в умовах здійснення національної інформаційної політики – на міжнародній арені.

Бібліотечні установи в контексті розвитку інформатизації мають також сприяти :

– створенню умов для об'єднання різноманітних інтересів, самоорганізації нових людських спільностей, що є рушійною силою подальшої структуризації суспільства;

– визначенню перспектив розвитку загальносуспільної бібліотечної системи в соціально-культурному процесі інформатизації в інтересах розвитку особи і суспільства.

10. Перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні пов'язані з необхідністю надання потужного імпульсу розвитку новітніх форм співпраці наукових бібліотек та інформаційних центрів, дослідних інститутів, університетів, наукових товариств і асоціацій, дієвій кооперації їх зусиль у реалізації масштабних науково-інформаційних проектів, у тому числі й пов'язаних із ситуацією необхідності протистояння в інформаційній війні, у якій перебуває Україна. Для успіху цієї справи бібліотекам конче необхідно, вирішуючи завдання координації, кооперації та інтеграції у власному бібліотечному інформаційному середовищі, одночасно виходити за межі усталених напрямів діяльності. Важливо рухатися в напрямі нового осмислення й реалізації ролі бібліотечних установ різних відомств у значно більш широкому колі освітніх, наукових, інформаційних, управлінських інституцій, недержавних інформаційних центрів і громадських ініціатив.

Сьогодні очевидно, що майбутнє Української держави має будуватися на суспільному усвідомленні того, що в сучасному світі інформація – ресурс силового протистояння, значення якого зростає на тлі традиційних уявлень про військову потужність та економічний потенціал. Негативні інформаційні впливи стають обов'язковою складовою, а то й використовуються самостійно в міждержавних протистояннях. І тому Україна як суверенна держава, що розвивається на етапі становлення інформаційного суспільства, має створити ефективну, постійно вдосконалювану систему організації безпеки національного інформаційного простору. Ця загальнонаціональна система має здійснювати постійний моніторинг інформаційних небезпек, ефективне прогнозування тенденцій їх розвитку, координацію використання національного ресурсу, у період інформаційної агресії забезпечувати надійну нейтралізацію інформаційних загроз вітчизняному інформаційному простору, протистояти інформаційній агресії в глобальному інформаційному просторі засобами розвитку бібліотечної сфери суспільства та впровадженням нових форм бібліотечної діяльності, які тісно зрощуються з інформаційними обмінами інших сфер суспільної діяльності.

Саме загальнонаціональна інформаційна система, яка має включати в себе й потужну складову з числа технологічно облаштованих бібліотечних установ, скоординована у своїй діяльності державою, може стати запорукою нейтралізації сучасних інформаційних загроз і використання позитивних факторів розвитку інформатизації.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації :

Монографії :

1. Горова С. В. Особа в інформаційному суспільстві: виклики сьогодення: монографія / С. В. Горова; наук. ред. О. С. Онищенко; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2017. – 452 с. ISBN 978-966-02-8322-0 (друк.) ISBN 978-966-02-8323-7 (електрон.). URL : http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Osoba_v_informaciynomu_suspilstvi.pdf.

Рецензія : Мищак І. М. Рецензія на монографію Горової С. В. «Особа в інформаційному суспільстві : виклики сьогодення» / Мищак І. М. // «Sciences of Europe». – 2018. – № 30. – VOL 2. – Р. 62–64.

2. Gorova S.V. Identity of informational society: problems of realization : monodrafiy / S.V. Gorova. – Vancouver : Accent Graphics Communications & Publishing, 2019. – 208 p.

Статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України :

3. Горова С. Перспективи розвитку періодичних електронних видань бібліотек у сучасному інформаційному середовищі / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – Вип. 35. – С. 101–112.

4. Горова С. В. Соціальні комунікації як фактор розвитку інформаційного суверенітету / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – Вип. 36. – С. 114–118.

5. Горова С. В. Удосконалення національної безпеки в контексті розвитку електронних інформаційних технологій / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2014. – Вип. 39. – С. 50–57.

6. Горова С. В. Специфіка бібліотечного комплектування в умовах активізації інформаційної злочинності / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2015. – Вип. 41. – С. 112–123.

7. Горова С. В. Бібліотечний ресурс як розподілена інформаційна база людської діяльності / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2016. – Вип. 43. – С. 408–422.

8. Горова С. В. Інформаційні потреби людини і розвиток сучасної бібліотечної діяльності / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2017. – Вип. 46. – С. 181–196.

9. Горова С. В. Інформаційна еволюція. Бібліотечні установи та особа / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2017. – Вип. 48. – С. 241–248.

10. Горова С. В. Інформаційні комунікації постіндустріального суспільства: характерні особливості розвитку / Світлана Горова, Валерій Горovий // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2019. – Вип. 52. – С. 11–24.

Здобувач вивчала сучасні характерні особливості розвитку інформаційних комунікацій у суспільній практиці.

11. Горова С. В. Розвиток соціальних комунікацій у контексті задоволення інформаційних потреб особи / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2019. – Вип. 53. – С. 40–53.

12. Горова С. В. Library facilities to meet needs modern information society / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2020. – Вип. 57. – С. 20–36.

13. Горова С. В. Informatization and society: possible difficulties and future prospects / Світлана Горова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2020. – Вип. 58. – С. 41–58.

14. Горovая С. В. Сетевые технологии в общественном развитии: польза или опасность? / Світлана Горова // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. – Киев, 2013. – Вып. 11. – С. 185–192.

15. Горovая С. В. Электронные технологии социальных сетей в контексте проблем национальной безопасности / Світлана Горова // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития. – Киев, 2014. – Вып. 12. – С. 145–153.

16. Горová С. В. Манипулятивні технології в сучасних інформаційних процесах і проблеми їх нейтралізації / Светлана Горová // Библиотеки национальных академий наук : проблемы функционирования, тенденции развития. – Киев, 2016. – Вып. 13. – С. 68–78.

17. Горová С. В. Информационная эволюция, библиотека и человек / Светлана Горová // Библиотеки национальных академий наук : проблемы функционирования, тенденции развития. – Киев, 2017. – Вып. 14. – С. 65–76.

18. Горová С. В. Новітні інформаційні технології в суспільних та культурних процесах сучасної України / Світлана Горová // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – Київ, 2018. – №1. – С. 116–121.

Статті у фахових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз, та у виданнях іноземних держав :

19. Горová С. В. Інтернет-технології як фактор інтелектуального розвитку / Світлана Горová // The scientific heritage. Hungary. – 2016. – № 1(1). – VOL 1. – P. 65–68.

20. Горová С. В. Бібліотечні установи у задоволенні потреб користувача інформаційного суспільства / Світлана Горová // Sciences of Europe. – 2017. – № 20 (20). – VOL 4. – P. 63–79.

21. Горová С. В. Національний інформаційний простір у формуванні сучасної особи / Світлана Горová // Sciences of Europe. – 2017. – № 22 (22). – VOL 2. – P. 60–66.

22. Горová С. В. Адаптаційні проблеми особи в умовах інформаційних впливів сучасності / Світлана Горová // Sciences of Europe. – 2018. – № 23. – VOL 2. – P. 50–57.

23. Горová С. В. Інформаційні потреби особи в умовах сьогодення / Светлана Горová / Світлана Горová // Sciences of Europe. – 2018. – № 24. – VOL 2. – P. 17–21.

24. Горová С. В. Бібліотечні установи та їх діяльність щодо нейтралізації загроз національному інформаційному простору / Світлана Горová // Norwegian Journal of development of the International Science. – 2018. – № 18. – VOL 2. – P. 68–73.

25. Горová С. В. Бібліотечні установи сьогодні. Розвиток особи й суспільства / Світлана Горová // Sciences of Europe – 2018. – № 27. – VOL 2. – P. 68–71.

26. Horova S. V. Technologies of manipulative influences in modern information processes / Svetlana Gorovaya // Znanstvena misel journal. Sloven. – 2018. – № 18. – P. 63–67.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації :

27. Горова С. В. Еволюція особистісних характеристик людини під впливом сучасної інформатизації / Світлана Горова // Smart and young. – Київ, 2016. – № 6. – С. 32–38.

28. Гороя С. В. Роль електронних СМІ в захисті інформаційного простору / Світлана Горова // Українсько-македонський науковий збірник. – Київ, 2014. – Вип. 6. – С. 211–218.

29. Горова С. В. До питання мережевих технологій в суспільному розвитку / Світлана Горова // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : науково-практичний журнал. – Київ, 2013. – Вип. 1 (29). – С. 342–347.

30. Горова С. В. Проблеми інформаційної безпеки в контексті розвитку соціальних мереж / Світлана Горова // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : науково-практичний журнал. – Київ, 2013. – Вип. 2 (30). – С. 237–244.

31. Горова С. В. Проблеми інформаційної безпеки в соціальних мережах / Світлана Горова // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : науково-практичний журнал. – Київ, 2014. – Вип. 1 (32). – С. 136–139.

32. Горова С. В. Кіберпрофесіонали і кіберзлочинність / Світлана Горова // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) : науково-практичний журнал. – Київ, 2014. – Вип. 2 (33). – С. 170–173.

Розділи у колективних монографіях :

33. Горова С. В. Розвиток маніпулятивних технологій в сучасних інформаційних обмінах в контексті нових підходів до бібліотечного комплектування / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горючий, В. І. Попик та ін. // Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2014. – С. 158–177.

34. Горова С. В. Інформаційні обміни в українських соціальних мережах / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. // Соціальні мережі як інструмент взаємовпливу влади та громадського суспільства : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2014. – С.17–33.

35. Горова С.В. Сугестивні технології як компонент інформаційної війни / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. // Проблеми суспільної безпеки в процесі розвитку соціальних мереж : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2015. – С. 103–119.

36. Горова С. В. Інформаційне маніпулювання і проблеми його нейтралізації / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. // Соціокультурні механізми формування ментального імунітету проти зовнішніх маніпуляцій свідомістю населення України : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2015. – С. 197–216.

37. Горова С. В. Об'єкт інформаційної агресії – свідомість / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. // Технології розвитку і захисту національного інформаційного простору : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2015. – С. 79–94.

38. Горова С. В. Електронні інформаційні ресурси в контексті основних інформаційних загроз / С. В. Горова, Гранчак Т. Ю., Половинчик Ю. М. та ін. // Бібліотеки у здійсненні державотворчої інформаційної політики : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2016. – С. 10–19.

39. Горова С. В. Комунікативні засоби досягнення суспільного взаємопорозуміння / С. В. Горова, О. М. Майборода та ін. // Суспільно-групові інтереси у політичному полі сучасної України: зміст, репрезентанти, механізми узгодження : кол. моногр. – Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. – С. 169–181.

40. Горова С. В. Основні тенденції російсько-українського інформаційного протистояння в національному інформаційному просторі України / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. // Особливості інформаційного забезпечення національного консенсусу в сучасній Україні : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2016. –С. 108–136.

41. Горова С. В. Нейтралізація впливу сучасних інформаційних технологій РФ в інформаційній війні / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін. // Інформаційні чинники системи інтеграторів Донбасу і Кри-

му в загальноукраїнській єдності : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2016. – С. 120–144.

42. Горова С. В. Розвиток комунікативних особливостей інформаційного суспільстві у відображенні соціокультурних процесів сучасності / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горovий, В. І. Попик та ін. // Розвиток інформаційної культури як умова єдності українського суспільства : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2017. – С. 123–160.

43. Горова С. В. Бібліотечні структури в національному інформаційному просторі як чинник української консолідації / С. В. Горова, О. С. Онищенко, В. М. Горovий, В. І. Попик та ін. // Формування стратегічного наративу інформаційного забезпечення реінтеграції тимчасово окупованих територій в загальноукраїнський контекст : кол. моногр. – Київ : НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2017. – С. 149–167.

***Праці та виступи на конференціях, які додатково засвідчують
апробацію матеріалів дисертації :***

1. Горова С. В. Моніторинг сучасних інформаційних ресурсів : організаційний аспект / Світлана Горова // Информационные технологии и безопасность. Оценка состояния. – К. 2013. – Вип. 13. – С. 55–60. (Международная конференция «Информационные технологии и безопасность. Оценка состояния». Киев, 2013р.).

2. Горова С. В. Проблеми організації інформаційної безпеки в національному інформаційному просторі / Світлана Горова // Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору. – К. 2014. – С. 210–215. (Міжнародна наукова конференція «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору». Київ, 21–23 жовтня 2014 р.).

3. Горова С. В. Бібліотечні фонди як ресурс нейтралізації негативних інформаційних впливів / Світлана Горова // (Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікації». Київ, 6–8 жовтня 2015 р., НБУВ).

4. Горова С. В. Новітні інформаційні технології в суспільних процесах сучасності / Світлана Горова // (XII Жовтневі читання в Інституті політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 11 жовтня 2016 р.).

5. Горова С. В. Адаптаційні проблеми особистості в контексті розвитку впливів інформаційної сфери / Світлана Горова // (Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікації». Київ, 3–5 жовтня 2017 р., НБУВ).

6. Горова С. В. Бібліотечні установи сьогодні. Розвиток особи й суспільства / Світлана Горова // (Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікації». Київ, 6–8 листопада 2018 р., НБУВ).

АНОТАЦІЯ

Горова С. В. Розвиток особи в процесі суспільної інформатизації і трансформації соціокомунікаційних функцій бібліотек. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук із соціальних комунікацій за спеціальністю – 27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство; 27.00.01 – теорія та історія соціальних комунікацій. – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Київ, 2020.

Суспільна інформатизація, що активізувалася з розвитком інформаційного суспільства, обумовила суттєве оновлення завдань сучасної бібліотечної сфери. Важливим фактором зростаючих обсягів нової інформації в обігу стали наслідки інформатизації, пов'язані із створенням технологічних можливостей, що забезпечують не лише доступ до наявних інформаційних ресурсів практично всім категоріям громадян, але й створюють умови для індивідуального інформаційного виробництва. Даний процес обумовив різке зростання обсягів продукуючої інформації, інтенсифікацію інформаційних обмінів, що створює зростаюче навантаження на свідомість людини, сучасного користувача електронними ресурсами. Перспективними шляхами вдосконалення управління інформаційними ресурсами сучасності, зниження інформаційного тиску на свідомість особи є комп'ютеризація, розвиток електронних інформаційних технологій та вдосконалення сучасної бібліотечної діяльності. З одного боку, при цьому бібліотеки мають виконувати властиву їм функцію збереження і організації використання суспільно значущої частини продукуючої нині інформації, з іншого – ці установи мають стати інформаційними центрами надання ефективної допомоги користувачам у продуктивному використанні потрібної інформації у всіх сферах суспільного життя.

Бібліотечна сфера діяльності має прискорити та розширити свою інформаційно-аналітичну функцію діяльність нашої країни може мати серйозні та розвивати перспективи в галузі управління інформаційними процесами суспільства в межах своєї компетенції при системному розвитку суспільства, при тому, коли йому стане потрібною інформація розвитку. Працівники бібліотек ф мають стати ефективними інформаційними операторами, які вивчають інфор-

маційні потоки і управляють організацією використання суспільно значущого інформаційного ресурсу. У недалекому майбутньому вони мають стати посередниками між гігантськими і всезростаючими обсягами інформації глобального інформаційного простору і конкретним користувачем. Бібліотеки постіндустріального суспільства мають також стати центрами нейтралізації негативних інформаційних впливів у національній інфосфері.

Ключові слова : глобальна інформатизація, бібліотечні установи, особа інформаційного суспільства, інформація, електронні інформаційні технології, інформаційні впливи, користувач, маніпулятивні технології, еволюція, інформаційно-аналітичні центри.

АННОТАЦІЯ

Горовая С. В. Развитие личности в процессе общественной информатизации и трансформации социокоммуникационных функций библиотек. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук по социальным коммуникациям по специальности – 27.00.03 – книговедение, библиотековедение, библиографоведение; 27.00.01 – теория и история социальных коммуникаций. – Национальная библиотека Украины имени В. И. Вернадского. Киев, 2020.

Общественная информатизация, которая активизировалась с развитием информационного общества, обусловила существенное обновление задач современной библиотечной сферы. Важным фактором растущих объемов новой информации стали последствия информатизации, связанные с созданием технологических возможностей, обеспечивающих не только доступ к имеющимся информационным ресурсам практически всем категориям граждан, но и создают условия для индивидуального информационного производства. С одной стороны, при этом библиотеки должны выполнять свойственную им функцию сохранения и организации использования общественно значимой части вырабатываемой сейчас информации, с другой – данные учреждения должны стать информационными центрами оказания эффективной помощи пользователям в продуктивном использовании нужной информации во всех сферах общественной жизни.

Итак, библиотечная система нашей страны может иметь серьезные перспективы в системном развитии общества. Библиотечные работники должны стать эффективными информационными операторами, которые изучают ин-

формационные потоки и управляют организацией использования общественно значимого информационного ресурса. В недалеком будущем они должны стать посредниками между гигантскими и все растущими объемами информации глобального информационного пространства и конкретным пользователем. Библиотеки постиндустриального общества могут также стать центрами нейтрализации негативных информационных воздействий в национальной инфосфере.

Ключевые слова : глобальная информатизация, библиотечные учреждения, особа информационного общества, информация, электронные информационные технологии, информационные воздействия, пользователь, манипулятивные технологии, эволюция, информационно-аналитические центры.

SUMMARY

Horova S. V. Personal development in the process of social informatization and transformation of socio-communicative functions of libraries. – On the rights of the manuscript.

Thesis for a Doctor of Sciences in Social Communications, specialty – 27.00.03 – bibliology, library science, bibliography; – 27.00.01 – theory and history of social communications. – National Library of Ukraine named after VI Vernadsky. Kyiv, 2020.

The social informatization, which was intensified with the development of the information society, caused a significant renovation of the tasks of the modern library sphere.

Important factors in the growing volumes of new information in circulation were the consequences of informatization related to the creation of technological capabilities, which ensure not only access to available information resources to virtually all categories of citizens, but also create conditions for individual information production, network communication development, etc. On the one hand, at the same time, libraries must fulfill their function of preserving and organizing the use of socially significant part of the information produced today, on the other – at the current stage of development of information processes in society, these institutions should become an information centers to provide effective assistance to users in the productive use of the necessary information in production, education, political and other spheres of public life.

The successful work of libraries in terms of society current demands requires not only improving of technical equipment and computerization, which are very

slowly introduced in current library practice, but also thorough study of the problems which today's user faces in the information sphere, with those inquiries, which arise and will arise in the process of person self-realization in terms of the information society. In this regard, it is important to consider the effects of an evolutionary (or even revolutionary) process, associated with changes in the mind of the individual. In this case, the global influences on person's worldview, and the problems of the development of national consciousness, the evolution of information technology and the impact of this process on it are considered. Unfortunately, the problems of the development of targeted information influences on the person's consciousness, the use of new information technologies which could be considered as harmful to human purposes are also analyzed today.

Currently, a new section of library science is developing. This new section concerns with theoretical justification of updating the functions of library activity in the conditions of the development of electronic information technologies, participation of library institutions in the development of socio-communicative factors of society transformation in the conditions of its informatization and formation of the person of the information society.

Consequently, the library system of our country can have serious prospects for the systematic development of society, and when it becomes necessary information for development. Librarians should become effective informational operators who study information flows and provide an arrangement of socially significant information resource. In the future more close to us, they should become intermediaries between the gigantic and ever increasing volumes of information of the global information space and a specific user whose functional purpose is to use a content resource for the sake of social life. Libraries of the post-industrial society should also become centers for the neutralization of negative informational influences in the national infosphere.

Keywords : *global informatization, library institutions, information society person, information, electronic information technologies, information influences, user, manipulative technologies, evolution, information and analytical centers.*

Підп. до друку 15.02.2021

Формат 60 x 90¹/₁₆. Папір офсет.

Ум. друк. арк. 1,8. Обл.-вид. арк. 1,8.

Наклад 100 пр. Зам. № 3.

Науково-видавничий центр
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп, 3

